

SPRING 55

TIDSSKRIFT FOR MODERNE DANSK LITTERATUR

Dyr og dyreliv

Redigeret af Marianne Barlyng

SPRING

tidsskrift for moderne dansk litteratur nr. 55

© Forlaget Spring 2025

ISSN 0906-9976 ISBN 978-87-94165-62-4

Enhver form for kopiering er kun tilladt med forlagets tilladelse
eller på institutioner ifølge gældende aftaler med Copy-Dan

Omslag med billede af Jean Moreaux: *Les cygnes des temps*, 1988.

Optrykt med venlig tilladelse, www.morosum.com

Tryk

TopTryk Grafisk, 6300 Gråsten

Redaktion

Marianne Barlyng (ansv.)

Priser

Løssalg for dette nummer, 168 kr.

Et Spring-abonnement omfatter 3 numre:

Abonnement kan tegnes ved henvendelse til forlaget, eller i alle
boglader, og løber indtil det opsiges med udgangen af en periode.

Abonnementpris er uændret per nummer (inkl. moms):

95 kr. for studerende og private, 125 kr. for institutioner

Hertil kommer forsendelse:

45 kr. per nr. indenlands, resten af verden: spørg os!

Redaktionens adresse

Tidsskriftet Spring

Taffelbays Allé 7

DK-2900 Hellerup

info@forlagetspring.dk

www.forlagetspring.dk

SPRING udgives med støtte af

Statens Kunstfonds

bevilling til almenkulturelle tidsskrifter

INDHOLD

Forord 5

Sophie Wennerscheid 9
NÅR DYRENE SER TILBAGE
Den kreaturlige fordring i dansk landbrugslitteratur

Lars Handesten 33
HVEM ER TROLDEN?
Om dyret i mennesket og mennesket i naturen

Camilla Schwartz 56
ET SLÆGTSKAB VI KUNNE KALDE HEKSERI ELLER KÆRLIGHED
Den barnfrie kattedame tur-retur med Swift, Highsmith, Blixen,
Jansson, Calle, Lessing & Sokol

Jacob Bøggild 85
'RÆVE DIER VED MIT BRYST'
Dyrets metamorfoser som metafor for det andet i mennesket

Jens Tang Kristensen 111
OM KUNSTEN AT TÆMME DYR

Erik Svendsen 139
KAN NATURENS VÆSENER VÆRE ANDET END PROJEKTIONS-
SKÆRM OG OBJEKT FOR DET HUMANE?
En case om danske fugledigte

Hans Ulrik Rosengaard 165
CYBORG, DYR OG MENNESKE

Kira Dreyer Messell 185
SVIN

Horace Engdahl 197
LOVTAL TIL SØREN ULRIK THOMSEN
vid överlämnandet av Svenska Akademiens nordiska pris den 2 april 2025

FORORD

Dyr og dyreblivelse

planeter, tunge

svangre

mellem spæde

billers sorte

vinger

(Nanna Storr-Hansen)

Hvad har vi mennesker gjort ved jorden? Hvordan er det vi behandler vores medskabninger, herunder dyrene. Og hvorfor adressere dyrene her? Fordi dyrene i dag mere end nogensinde har brug for en stemme. Vi mennesker har tiltaget os monopol på kloden. Vi bruger 'gudetricket', som Donna Haraway har benævnt det. Vi tror vi er guder, hvilket fx Yuval Harari også har tematiseret i sit værk med den sigende titel *Homo Deus* fra 2015.

Dyret er ofte offer for menneskets uhyrlige hierarkiseringstrang, hvor vi har påkaldt os retten til logos, som dem, der bestemmer og råder over alt: dyr, planter og materialiteter i en ulige og usund balance. Men dyrene ser tilbage på os – og vi er nøgne over for det, eller med Derrida, som da han i et splitsekund så sig iagttaget af sin kat: Vi bliver også set!

Vi er viklet ind i hinanden på godt og ondt. Alligevel begår vi overgreb i egocentrismens navn. Mennesker har altid haft en uhyrlig hang til antropomorficeringer. Men nu slår naturen for alvor tilbage. Arkimedes er mester for det berømte paradoks: Giv mig et punkt at stå på, så skal jeg bevæge verden! Gid det var muligt! Men også neoavantgarden, der i modsætning til den klassiske avantgardes tro på, at kunsten kunne danne fortrop og dermed forandre verden, måtte indse, at vi står midt i det vi selv kritiserer, at vi er en del af det – og må tage oprøret indefra.

Så lad os tage det! For vi *må* og *skal* rejse os fra det morads, vi selv står i og har skabt! Vi må synge, selv om vi står i lort til halsen. For hvad bilder vi os ind i en verden, hvor fx griseproduktion med rette er blevet kaldt: Dyrenes holocaust. Hvor dyregørelse er blevet synonymt med ned-gørelse, og den dyreetiske fordring således er nødvendiggjort med fuld styrke.

Noget anderledes positivt er det, som også er tema for dette nummer af Spring, nemlig: Dyreblivelse. Skabelse på nye præmisser, tilblivelse. re-animalization, rewildering, you name it! Verden er verden, kunne man sige med Friedrich Nietzsche. Tier-werden, devenir animal. Det handler om mulighederne for at transformere os selv, være med til at opløse de faste former og åbne for nye transformationer. På den måde gøres det antropocentriske menneske til et relivium, hvor litteraturen i disse dage på mange måder måske kan ses som et requiem over netop dette antropocentriske menneske.

Når verdener bryder sammen, opstår der nye muligheder; historisk og eksistentielt. Kend dig selv bliver til et konstruktivt: Ukend dig selv. Så opstår der potentielt forvandlingsbilleder, transformationer og frisættende poetiske drømmebilleder. Det er hænderne, der drømmer, som det hedder hos Henri Michaux, i en mental og kropslig forbundethed med skriften.

Så når klimakrisen kradser!

Skovene brænder!

Polarisen smelter!

Vandstanden stiger!

Dyrearter uddør!

Hvad gør vi så?

Hvad er litteraturens ikke svar, men spæde og alligevel stærke bud på disse problematikker? Som det første: Vores forbundethed!

”Excistence is always coexcistens”, som det hedder hos Timothy Morton i *The Ecological Thought*. Eller som K.E. Løgstrups etiske fordring lyder: ”Den enkelte har aldrig med et andet menneske at gøre, uden at han holder noget af dets liv i sin hånd”.

Kunne vi dog overføre denne smukke tænkning til alt i universet. Så grib alle små væsner i hvilken form det måtte være... og læs perlerækken af artikler om dette vigtige emne:

Om dyrene i det danske landbrug, der ser tilbage på os, og litteraturen herom, der potentielt kan åbne et refleksionsrum for læseren i en konfrontation med vores egen position og praksis i vores forhold til dyrene, som der plæderes for i Sophie Wengerscheids åbningsartikel. Om trolde og dyr i omgang med mennesker hos Rasmus Daugbjerg m.fl.; om barnfrie kattedamer, hekseri og kærlighed hos Taylor Swift, Patricia Highsmith, Karen Blixen, Tove Jansson, Sophie Calle, Dorris Lessing og Apolonia Sokol; om metamorfoser som metafor for det andet i mennesket ud fra Vølsungernes Saga, H.C. Andersen, Kafka og Nanna Storr-Hansen. Desuden sonderinger i danske fugledigte; og endelig relationer mellem cyborgs, dyr og mennesker hos Donna Haraway og Bjørn Rasmussen.

I et historisk tilbageblik giver kunsthistorikeren Jens Tang Kristensen sit syn på dyregørelse såvel som dyreblivelse, idet han – som det hedder – undersøger, hvordan dyr på komplekse og ofte inkommensurable måder æstetisk, politisk og identitetshistorisk har fungeret som stærke magtmarkører, hvorfor de til forskellige tider har skiftet betydning, alt afhængigt af den samfundskontekst hvori de diskursivt er blevet installeret.

Og hvem er så egentlig svinet – mennesket eller dyret? – som Kira Dreyer Messell indirekte spørger i sin spekulative fortælling, ”Svin”. Fortællingen indgår i Messells bog *Væsner*, der netop er udkommet.

Afslutningsvis bringer vi uden for tema Horace Engdahls tale til Søren Ulrik Thomsen ved overrækkelsen af Det svenske Akademis store nordiske pris i 2025.